

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

III. ÉVF. 28. SZ.

1879. ÁPRILIS.

TARTALOM: Pótadatok Kolozsvár és Torda vidékének florájához
SIMKOVICS L. — A kolozsvári m. k. tud. egyetem öt éves jelentéséből. IV. Matematikai-Természettudományi kar. 5. Növénytan. — Könyvismertetések: G. CANESTRINI Commemorazione del Prof. ROBERTO DE VISIANI. N. PEDICINO Degli sclerenchimi nelle Gesneriacee, nelle Cyrtandracee etc. F. HILDEBRAND Die Farben der Blüten. C. F. W. JESSEN Deutsche Excursions-Flora. CURIE-BUCHENAU Anleitung die im mittleren und nördlichen Deutschland wildwachsenden und angebaute Pflanzen etc. zu bestimmen. F. HABERLANDT Der allgemeine landwirtschaftliche Pflanzenbau I—V Lief. — Tudós társaságok. — Halálozások. — Kitüntetések. — Kinevezések. — Személyi hírek. — Kérelem.

PÓTADATOK KOLOZSVÁR ÉS TORDA VIDÉKÉNEK FLORÁJÁHOZ.

Közlő: SIMKOVICS LAJOS.

A MNL. II. (1878) évfolyamának 145—153 II. közlött „Adat“-aim kiegészítéséül, Kolozsvár és Torda vidékének florájához, még a következőket kell megjegyezni: ¹⁾

56. b. *Adonis soproniensis* MYGIND. E növény a Tekintővölgyből van egy példányban birtokomban, hol azt FREYN J. gyűjtötte, és mint kifejlett levelű példányt az *A. hybrida* WOLFF virágos példányával osztotta szét. *A. soproniensis* nem egyéb, mint az *A. vernalis* L. széleslevelű alakja.

73./74. *Ranunculus Rioni* LAGG. in Flora XXXI. 50. K. mellett a „Koporsók“ közötti tavakban a Tekintővölgy baloldán. Kolozsvári növényem a „Tengeri-Alp“-ok vidékéről birtokomban levő *R. Rioni*-val egészen megegyezik, s természetben és jellegeiben a *R. trichophyllus* CHAIX és *R. divaricatus* SCHRANK közt foglal helyet, de úgy a *R. divaricatus*-hoz hasonlít jobban. Hazánk Királyhágón inneni részében Kis-Ujszállás

¹⁾ A sorrendet és a számozást most is FUSZ „Flora excursoria“-ja nyomán tartom meg; s a rövidítések is ugyanazok maradnak.

és Karcag mellett, valamint Fóth mellett Budapest környékén, a Somlyóhegy alatt gyűjtöttem e növényt.

157. *Delphinium hybridum* W. β *pubescens* HEUFF. EN. Ban. 11. Ezen fajtában nő a *D. hybridum* a Th. sziklás keleti homlokzatán ép úgy mint a Domugled tetején.

162. *Aconitum Vulparia* REICHENB. (*A. Lycoctonum* LANDOZ) K. a Sz. János-kút mellett 1878. jul. 13. virágjában és termésben. E növényt FUSS Erdélyből nem látta, SCHUR pedig nem veszi fel; hihető azonban, hogy SCHUR más név alatt közlé.

203. *Glaucium tricolor* BERNH. K. mellett a Hármasdombon, valamint ama Szamosfalvi dombokon is, melyek a Melegvölgy felé esnek.

225. *Nasturtium barbaraeoides* γ *macrostylum* TAUSCH! (*Roripa terrestris* β *pinnatifida* SIMK. MNL. II. 147. non TAUSCH, nec CBL.) K. mellett a Nádaspatak partján. — 226. b. *N. Reichenbachii* KNAF! (*Roripa uliginosa* SIMK. MNL. II. 147.) K. mellett az Elővölgyi kútnál.

308. *Coringia Orientalis* (L. sp. 931 sub *Brassica*) ANDRZ. K. mellett a Szentgyörgyi-szőlőknél parlagokon, bőven.

440. *Viola pumila* CHAIX (*V. pratensis* MK. FUSS Fl. 84.) K. mellett a Tekintővölgy kaszálóján.

457. *Polygala neglecta* KERN. ÖBZ. XVIII. 37. (*P. major* α *achaetes* NEILR. Fl. NÖ.) K. mellett a Hójahegy nyílt füves helyein.

485. *Dianthus Balbisii* AUCT. TRANS. non SERINGE, mely a Th. sziklái terem = *D. giganteus* D'URV. — 487. *D. collinus* WK. (*D. Seguieri* LANDOZ). K. vidékén elég gyakori, így a Malomvölgyben, a Bükk füves helyein s a Hóján. A Hóján mint f) *glabriusculus* KR. Add. 224 is előjön. — 501. *D. plumarius* SCHUR Verh. Sieb. Ver. X. (1859) 19. FUSS Fl. 97. a mennyiben azok a Th. növényére vonatkoznak, valamint *D. acicularis* SCHUR EN. TRANS. 98 = *D. petraeus* WK.

518. *Silene saponariaefolia* SCHOTT f. ROHRBACH ÖBZ. XIX. p. 261—268. K. mellett a Tekintővölgy kaszálóján sok helyen, valamint a Malomvölgyben is.

558. *Lychnis nemoralis* SCHUR Verh. Sieb. Ver. X. 19. FUSS Fl. 108., a mennyiben azok a Th. növényére vonatkoznak = *Melandrium pratense* ROEHL. SCHUR az általa említett *Lychnis* t. elvirágozva találta. Én, minthogy abnormisnak tűnt fel előttem az, hogy a *L. nemoralis* HEUFF. oly helyeken is tenyésszék, minő a Th., különös figyelemmel kísértem a Th.-ban úgy az elvirágzott, mint virágzó *Lychniseket*, s azt találtam, hogy a Th.-ban *Melandrium nemorale* (HEUFF.) nem

terem, hanem csak *M. pratense* ROEHL., a melyet SCHUR a Th.-ból nem említ. Egyrészt eme körülmény, másrészt azon tapasztalat, hogy *M. nemorale* (HEUFF.) nem hasadékokban, hanem magasabb hegyek felső erdőtájában terem, arról győznek meg, hogy SCHUR a Th. szőrös csészéjü *M. pratense*-jét vette *M. nemorale* (HEUFF.)-nek.

572. *Spergularia media* (WAHLB. Fl. Gothob. p. 46 sub *Lepigono*) PERS. β *halophila* (BUNGE sp.) K. mellett a Tekintő-völgy glaubersós területein.

869. *Onobrychis arenaria* DC. K. mellett napos dombokon, így az egyik Monostori kőbányánál; a Hójahegy aljában és a Szénafűvön.

905.b. *Lathyrus uliginosus* (WIERZB. pro var. in HEUFF. En. Ban. 61.) K. mellett a Bükk alján erdők szélén s patakok mentén.

939. *Spiraea Pikowiensis* BESS. A Th. keleti homlokzatán.

967. *Rubus glandulosus* BELL. K. a Bükkben helyenként bőven.

1144. *Sempervivum rubicundum* SCHUR a Th.-ból, nem *S. assimile* SCHOTT, mint a MNL. II. 147 l. közöltem, hanem *S. acuminatum* SCHOTT ÖBZ. III. 26. E növény Svájcból eredő példányaim, s a Th. növénye alapján a *S. assimile*től csupán abban különbözik, hogy rózsákat alakító tőlevelei fiatal korukban is meztelen felületűek, és hogy levelei egyáltalán erősebben kihegyezettek. A levelek erős kihegyzettsége a *S. rubicundum* SCHUR leírásában is bennfoglaltatik.

1338.b. *Anthriscus nitida* (WAHLENB. Carp. 85 sub *Chaerophyllo*) GARCKE. K. mellett a Gorbó-patak völgyében a Sz. János-kút (Vinasi-kút a románok szerint) környékén.

1376. *Asperula tinctoria* L. β *intermedia* SIKK. differt ab *A. tinctoria* L. bracteis ciliatis; ab *A. ciliata* ROCH. autem foliis angustis, linearibus, habituque minori graciliorique. K. mellett az Elővölgy glaubersós területe feletti dombon, napos füves helyeken. Levelei keskeny szálalakú, és murváskodó levelei is, hol tojásdadok, hol lándzsásak, miként az *A. tinctoria* L.-nál; de a murváskodó levelek éleiken pillásak, mint az *A. ciliata* ROCH. a Herkules-fürdőnél szedett — tehát valódi — példányok alapján, nagyobb termettel, szélesebb s más alakú levelekkel bír, mint az itt megkülönböztett növényem, melyet minthogy közvetlenül látszik az *A. tinctoriát*, az *A. ciliata* ROCH.-val, *intermedia* névvel jelöltem meg. *A. tinctoria* L. tőalakját is szedtem K. mellett, nevezetesen a Malom-völgyben.

1415. *Valeriana exaltata* MIK. A Szamos mentén a Hója felé, K. mellett.

1681. *Carabus collinus* WK. var. *umbrosus* SIMK. A *C. collino* typico distinguitur: habitu ampliore ramosioreque; caule plerumque latiore alato; squamis latioribus, et praesertim inferioribus extrorsum curvatis. Árnyékos sziklás hegyoldalon a Th. keleti homlokzatánál. E növény a *C. collinus* tőalakjától különbözik: terepélyesebb, elágazóbb termete; többnyire szélesebb gatyáju szára; szélesebb fészekpikkelyei, valamint az által, hogy fészekpikkelyei s különösen az alsók kifelé hajlanak.

1735.b. *Centaurea triniaefolia* HEUFF. var. *umbrosa* SIMK. A typo differt: foliorum laciniis latioribus, et indumento caulium foliorumque; indumentum enim habet tomentosum, et in foliis ramisque junioribus albo-arachnoideo-tomentosum. Az előbbivel a Th. keleti homlokzatának árnyékos szikláján. A Bánsági *C. triniaefolia* HEUFF.-val megegyezik fészekpikkelyeinek és terméseinek alkotásában, s nevezetesen a termés hosszát megütő bőbitájában; eltér azonban a Bánsági növénytől szélesebb sallangú levelei, valamint meze által. Mig ugyanis a *C. triniaefolia* HEUFF. tőalakja szárai és levelein egyaránt meztelen s fényes; addig a Tordai növény egészben véve többé-kevésbé molyhos sőt fiatalabb hajtásai és levelei szinte fehér-lőn pókhálósan molyhosak. Hosszú bőbitája a *C. maculata* LAM.-tól, melylyel összetévesztetett első tekintetre s biztosan megkülönbözteti.

1877. *Hieracium rupicolum* FRIES. A Th. szikláján elvirágozott s terméseit elhullatott állapotban. Megegyezőnek találom a Bánsági *H. rupicolum*-mal.

1966. *Adenophora stylosa* FISCH. (*A. liliifolia* LANDOZ, non FISCH.) A Bükkben s a Malomvölgyben több helyen gyűjtött *Adenophora*-im, valamint azok, melyeket WALZ LAJOSTÓL KAPTAM, mind az *A. stylosa* FISCH.-hoz, vagyis azon növényhez tartoznak, melyet SCHUR PAPLAKÁRÓL ÉS VIZAKNÁRÓL KÖZÖL. A Kolozsvári jelzett növénynek ugyanis lándzsás s épszélű csészesallangjai vannak (calycis laciniis lanceolatis, integerrimis LED. Fl. ROSS. II. 895), míg az *A. liliifolia* FISCH.-nak csészesallangjai mirigyes fogúak. *A. Lamarckii* LED.-nak leírása szerint csészesallangjai lándzsásszálsak (lanceolato-linearis) s igyeksenyebbek, mint a Kolozsvári növénynél. Részemről bugás virágzatú példányokkal bírok, de azért nem gondolnám, hogy a JANKA VICTOR ÁLTAL *A. Lamarckii* név alatt közlött s el nem ágazó virágzattal bíró növény fajilag eltérjen a többé-kevésbé bugásan elágazó virágzatútól. Hogy a Kolozsvári növény *A. stylosa* FISCH. lehet,

azt geographiai szempontból is megérthetőnek találjuk, mert LEDEBOUR az *A. stylosa*-t Déli-Oroszországból is közli.

2076. *Onosma arenarium* WK. K. mellett a Hója délkeleti napos lejtőjén. E növény megegyezik az Alföld igazi *O. arenarium*-jával, s ezért SCHUB tévesen közli *O. montanum* név alatt.

2270.b. *Euphrasia speciosa* KERN. ÖBZ. XXIV. 115. K. mellett a Bükk alján és a Malomvölgyben; Th. — 2270.c. *E. montana* JORD. (*E. picta* WIMM.) K. mellett kaszálókon a Bükk-hegy alján, valamint a Malomvölgyben.

2283/84. *Mentha arvensis* ~~*multiflora*~~ SIMK. Calycis dentiumque forma inter *M. arvensis* et *M. multifloram* media. A *M. multiflora* Host differt: calyce dentibusque brevioribus et dentibus calycinis insuper non acuminatis, sed solum acutis; a *M. arvensis* L. invicem: calyce angustiori et dentibus calycinis longioribus acutioribusque. K. mellett a Bükk alján. Apró és sűrűn örvös virágjai által leghasonlóbb a *M. multiflora* Host-hoz, de csészéje valamivel rövidebb és csészefogai feltűnően rövidebbek, mint a *M. multiflora*-nál, sőt csészefogai nem is kihégyezettek, hanem csak hegyesek. Csészéjének alakjában és csészefogaiban, középhelyet foglal el a *M. arvensis* L. és *M. multiflora* Host között: mert míg csészéje s csészefogai rövidebbek mint a *M. multiflora*-nál; addig másrészt csészéje keskenyebb és csészefogai világosan hosszabbak és hegyesebbek, mint a *M. arvensis*-nél.

2304. *Thymus lanuginosus* MILL. A Th. napos keleti homlokzatán. — 2305. *Th. marginatus* KERN. ÖBZ. XXIV. 184—185. (*Th. comosus* WOLFF MNL. I. 64). A Th. napos köves keleti homlokzatán.

2383. *Teucrium Chamaedrys* L. var. *sublucidum* SIMK. Differt a typo calyce nudo aut puberulo, foliisque glabrescentibus, id est pilis solum raris, parvis accumbentibusque pilosis. A Th. napos keleti homlokzatán. Eltér a *T. Chamaedrys* L.-től csekélyebb meze által; a mennyiben csészéje meztelenedő vagy legfelyebb gyengén pelyhesedő, de nem borzas; és levelei is felső színükön csak ritka s apró ráfekvő szőröktől, alsó színükön pedig főképp az erek mentén s szintén apró ráfekvő szőröktől szőrösek.

2636. *Ulmus glabra* MILL. K. mellett szőlők közötti utakon a Hója alatt.

A KOLOZSVARI M. K. T. EGYETEM ÖTÉVES JELENTÉSÉBŐL.
IV. MATEMATIKAI — TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR.

5. Növénytan. [DR. KANITZ ÁGOST ny. r. tanár.] ¹⁾ I. A tanítás segédeszközei. A növénytani tanszék fő segédeszközei: I. a növénytani intézet, II. a növénykert.

A növénytani intézet ²⁾ öt szoba és egy előszobából álló földszinti épület, mely előbb magánlak volt, és sehogy sem felel meg a célnak, a melyre most használtatik, 1) mert szűk, 2) mert nedves, 3) mert egy szobája sincs, melyben folytonosan górcsói vizsgálatokat lehetne eszközölni, 4) mert egy helyisége sincs, a melyet élettani kísérletekre lehetne alkalmazni, 5) mert részben roskadozó állapotban van. A helyiségek majdnem raktárszerűleg tele vannak tömve, és a legfőlebb 12 helyet tartalmazó laboratóriumban már több féléven át több volt beírva (187³/₄. 2-ik félében, és 187⁶/₆. 1-ső félév 18, 187⁴/₈. 1-ső félév 19, és 2-ik félév 21, 187⁶/₆. 2-ik félév 24,) azonkívül számos középt. tanárképző r. és rk. tag volt ott elfoglalva, s csak azon körülmény, hogy a gyakornokok nagyobb része kezdőkből állott, kik kevesebb helyet igényelnek és hogy a rendes gyakorlati órákon kívül is jöhettek egyesek, tette lehetségessé, hogy mégis kielégítő eredményt tudott az intézet felmutatni. A gyakornokok a tudomány minden részében — az élettan kivételével — nyerték a gyakorlati utbagazítást, így a gyógyszerészek a gyógyanyagok nagyobb részét mind maguk vizsgálhatták, és a készítményeket, melyeket jól determinált anyagból készítettek, év végével magukkal vihették, ugyazintén a leendő tanárjelöltek a középtanodai demonstratív oktatásra szükséges praeparatumokat elkészítvén, azokat év végével szintén magukkal vihetik, csak rendkívül szép készítményekből hagynak az intézetben egyes példányokat. A haladottabbak önálló munkálatokkal is foglalkoztak. Az intézet laboratóriuma célszerű, habár nem a legfinomabb eszközökkel van ellátva. A laboratóriumi felszerelés, mely egyben az egyetemi előadásoknál szükséges demonstratiókra is szolgál, összesen 4671 ft 85 krba került.

Az intézet az eszközökön kívül még egy kis gyűjteménnyel is bír, melyben viasz- és papirmachée-minták, kövült növények és élő

¹⁾ A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett hetedik jelentése Budapesten. Nyomatott a m. k. egyetemi könyvnyomdában 1879. 757—762 l. Kívántam volna ezen részben rövidített jelentést, mely még 1877 nyarán készült, a jelen időig bővítve lenyomatni, de miután így egyes részek átdolgozása vált volna szükségessé, elálltam szándékomtól és azt egészen azon alakban adom, a melyben azt a hivatalos jelentés közli; azonban egy pár tájékoztató megjegyzést, a jegyzetekben pótlók.

²⁾ A növénytani intézet az u. n. múzeumkert alsó telkén van és sokáig volt nestorunk BRASSAI SAMUEL lakása.

növények főtypusai (ez utóbbiak borszeszben vagy száraz állapotban) találhatóak; e gyűjtemény még sok kiegészítést vár; van egy ábragyűjtemény, mely részint vétel útján, részint a tanulók és különösen a jelenlegi tanársegéd MIKA KÁROLY buzgalma folytán igen becses tananyagot nyújt.

Továbbá van egy kis herbarium, mely a British Museum herbariumának mintájára van berendezve, és egy pár ezer genust tartalmaz. Ez csak mint kézi herbarium szolgál, és azért egyszerűsített, hogy minden genus legalább egy fajjal legyen képviselve, de még igen távol van attól, hogy ezen szűk keretben is, csak némileg teljes legyen. E herbariumnak csak kis része szereztetett vétel útján,³⁾ hanem a növényeket vagy csere útján szerezte be a tanár, vagy saját növényeit tette a gyűjteménybe, azon elvnek hódolva, hogy mint közgyűjtemény öre saját növénygyűjteményével nem bírhat. A honi flora tanulmányozásánál jó szolgálatot tett az erdélyi muzeum herbariuma, mely több európai növényvel is bír, és éppen azért az egyetemi herbarium leginkább a nem európai világrészek növényeire van tekintettel, melyek a növénytan tudományos művelésénél a fontosabbak, és melyek nélkül a kertben levő növények meghatározása lehetetlen.

A könyvtár, mint legelső s legnélkülözhetlenebb segédeszköz még nagyon hiányos, hiányos a dolgozában és tanulmányozásra szükséges könyvekben, és nagyon hiányos a kerti növények meghatározása és meghatározásainak revisióinál szükséges segédforrásokban, mit annál inkább fájlatni, mert a kolozsvári m. k. tud. egyet. növénykert rövid fennállása óta a külföldi kertek előtt jó hírnévvel bír, s a kerttől nemcsak magvakat, hagymákat, stb., hanem élő növényeket és dolgozó anyagot is kérnek. Ez utóbbi irányban felkerestett, és publicatiókban is említett a kolozsvári tud. egyetemi növénykert GRÓF SOLMS-LAUBACH strassburgi, HOFMEISTER tübingeni, GOEPPERT egészségügyi titkos tanácsos boroszlói egyetemi tanároktól és DECAISNE, a párisi Jardin des plantes culture-jeinek híres chef-jétől. A buzaresi növénykertnek, mely átalakittatik, több mint 700

³⁾ Leginkább csak kryptogam és officinalis növények. A Kew Gardens Herbariuma, a Leideni Rijks-herbarium, A. DE CANDOLLE, JANKA VICTOR-tól direkt küldemények jutottak a növénykerthez továbbá az erdélyi muz. herbariumából az exoticumok. A mint az erdélyi muzeum herbariumát átvettem, melynek főzöme a CZETZ, PÁVAY herbariumok és WOLFF G. nagyobb növényajándékából állott, azt proponáltam az erdélyi muzeum választmányának, hogy a növénytárnál csak európaiakra szorítkozzunk, késznek nyilatkozván, hogy összes európai növényeimet átengedem. A muzeumi választmány javaslatomat elfogadta és így a kevés exoticumok az egyetemi herbariumba jutottak. Mióta az erdélyi muzeum herbariumának főre vagyok, ezen gyűjteményt gyarapították adományokkal: GRÓF BATHYÁNY BÉLA, CSATÓ JÁNOS, GIUSEPPE GIBELLI, HOLUBY JÓZS. L., JANKA VICTOR, KNAPP JÓZSEF, KOSSUTH LAJOS, KUNSZT JÁNOS, MÜLLER JENŐ, G. A. PASQUALE, NICOLA PEDICINO, RELL PÁL, SIMKOVICS LAJOS, TAUSCHER GYULA, WALZ LAJOS.

növényfaj magjait stb., a nasszói főgymnasiumok egy iskolai botanikus kerthez szükséges magvakat, hagynákat stb. küldött a kert.

A kolozsvári növénykerti növények nagyobb része, vagy az utólagos csere reményében kért magvakból tenyésztetett (egyes kertek, mint a budapesti, a bécsi és palermoi és Maly bécsi udvari kertész eleven növényeket is küldöttek), vagy a volt tanársegéd KNAPP és a jelenlegi főkertész WALZ LAJOS több eleven növényt hoztak a szabadból a kertbe, úgy hogy aránylag csak csekély összegért kellett növényeket vásárolni.

Magvakat stb. a kert felállítása alkalmával a tanár kérésére adtak BENSELER egyet. növényk. inspector Bécsben, RITTER gazd. intézeti főkertész Kolozs-Monostoron és a következő egyetemi tanárok: FENZL Bécsben, ASCHERSON Berlinben, HANSTEIN Bonnban, GOFFPERT Boroszlóban, JURÁNYI Budapesten, SCHENK Lipcsében, TODARO Palermóban, SACHS Würzburgban.

Jelenleg csereviszonyban áll a növénykert a következő városokban levő növénykertekkel: Amsterdam, Antwerpen, Athen, Basel, Bécs, Belgrád, Berlin, Bologna, Bonn, Bordeaux, Boroszló, Braunschweig, Brüssel, Budapest, Bukarest, Buitenzorg, Caserta, Chicago, Christiania, Coimbra, Darmstadt, Dorpat, Dresda, Dublany, Dublin, Erlangen, Firenze, Frankfurt a. M., Freiburg, Geuf, Genua, Giessen, Göttinga, Gratz, Greifswald, Gröningen, Halle, Heidelberg, Innsbruck, Jena, Karlsruhe, Kiel, Kiew, Kolosmonostor, Kopenhagen, Königsberg, Leiden, Lemberg, Liège, Lipese, Lissabon, Louvain, Lyon, Madrid, Marburg, Modena, Moszkva, München, Münden, Münster, Odessa, Páris, Parma, Pavia, Padua, Palermo, Pisa, Sz. Pétervár, Poppelsdorf, Portici, Prága, Proskau, Rouen, Roma, Salzburg, Siena, Strassburg, Turin, Tübingen, Valencia, Varsó, Würzburg. Azonkívül a kert, botanikusoknak, mint p. o. A. JORDAN, HAZSLINSZKY F. és másoknak kívánatára szívesen küldötte a kért magvakat stb.

Az egyetemi növénykert az u. n. muzeum-kertben van. A muzeumkert gyönyörű fekvésű, de az egészet botanikus kertté csak a legnagyobb áldozatokkal lehetne átalakítani, és dombos völgyös természete miatt fenntartása sok nehézséggel és költséggel járna, azért csak az állattani intézettel Ny.-ra eső krb. 2 hektár nagyságu és aránylag a legkevesebb terrainváltozással bíró kertrész lett berekesztve és növénykertté átalakítva; ugyszintén elzárattott egy körb. 600 □ öles terület, a kis tó körül, hogy egyrészt vízi növényeket lehessen cultiválni, másrészt alpi és hasonló növények számára legyen egy kis tér.

A növénykert ⁴⁾ egészen a természetes rendszer szeriut van berendezve, különben az aránylag kis területen is gondoskodva van, hogy a növények életviszonyainak megfelelő helyek alkalmaztassanak

⁴⁾ Kolozsvárt már volt egykor egy növénykert és az névleg még akkor is létezett, midőn a kolozsvári tud. egyetem megnyitattott, ezen

vagy készítettessenek, így a mocsári és vízi növények ketté vágott pe-troleum hordókban (mint azt az insbrucki kertben is teszik), a sziklai növények behozott szikladarabokból készített dombokon stb. tenyész-tetnek. A családot jelző táblákon a néven kívül még egy pár tájékozó sor van felírva, mely az illető növényesalád természetrajzáról röviden egyet s más elmond. Az officinalis és obsolét növényfajok ovális táblákkal vannak jelezve, hogy azokat könnyen fel lehessen ismerni. A gyógyanyagok, melyek a növényországból származnak, jól elzárt üvegeken célszerű tartókra illesztve, az illető növény mellett, vagy ha azt a kert még nem bírja, a növénynek szánt helyen vannak felállítva. Az üvegben levő anyagok, több gyógyszerértalajdonos, több gyógy-szerészetten hallgató és a tanár részéről lettek adományozva. Az eti-quetteirozásnál, a nyers anyagok felállításánál a boroszlói kert szolgált mintául. A növénykertben van még egy kis nyeregüvegház (szaporító ház), két kőből épített melegágy; egy nagy szin a kertszer-számok, kocsik stb. számára: ezen szinnek egy előrekesztett része istál-lónak, egy másik raktárnak szolgál. A szük és czélszerűtlen kertészlak hátsó oldalán van a hideg ház, és ettől keletre esik egy deszka növény-ház, melyet már 1873-b. mint dőlőfélben levőt adott át a muz.-egylet, és mely jövőre a legnagyobb erőfeszítés mellett is alig lesz fenntartható.

A szabad kertben a tenyésztett fajok száma körülbelül 2500 ; de a kísérletek, fákat és cserjéket magvakkól tenyészteni, csak rész-ben sikerültek, és azért vétel utján kell a hiányzókat beszerezni. Az üvegházban több mint 500 faj tenyésztetik, és az itt levő hiányok egy része szintén csak vétel utján leszen kiegészíthető. De ezen arány-lag kis növénykincs mellett is a kert a 3 éven át kiadott cseremag-catalogusában 1400 különböző növényfajtól nyert magvakat, hagy-mákat stb. ajánlott más kerteknek cserébe.

A növényteni tanszék 11,200 frt felszerelési összeget kapott, azonkívül évenként 1000 frt rendes átalányt élvez.

II. A tanítás. A tanár az öt év alatt a következő előadásó-kat tartotta: 1) Növénybonc-, fejlődés- és élettant (a tanév első felében), heti három órán a régi szünidőbeosztás idejében, heti 5 órán 1876 óta. 2) Növényidom- és rendszertant elébb heti 6 órán, most heti 5 órán a második félévben. 3) Növényteni (leginkább mikrosk.) gyakorlatokat, minden félévben legalább heti 5 órán, de ha valaki több órán át akart dolgozni, az lehetővé tétetett.

Ezen rendes előadási cyclus mellett a tanár az első félévekben külön növényteni conservatoriumot tartott heti egy órán át ingyen kert kiegészítő része volt az egykor itt létezett orvos-sebészeti taninté-zetnek. Utolsó rendes igazgatója a honi botanikus előtt ismeretes Dr. JÓÓ ISTVÁN az említett tanintézet utolsóelőtti igazgatója volt, ki egy idővel a kolozsvári tud. egyetem felállítására előtt lépett nyugalomba. Az egyetemi növénykert felállítására alkalmával ezen kertből néhány officina-lis növény át lett véve. A kert egy bérelt telken volt elhelyezve.

azok számára, kik növénytant már hallgattak; ezen collegium később nem hirdettetett, de tényleg a tanárképző intézetben folytattott, hol a rendes tagokon kívül rendkívüli tagok és vendégek is voltak. Leginkább a leendő tanárjelöltek igényeinek kielégítése kedvéért még következő tárgyakról hirdetett és tartott előadásokat:

Általános alaktan növénytörténeti alapon 187⁴/₅. téli félév 1 órán.

Növénytörténet, a IX. sz.-ig Kr. u. 187³/₄. téli félév 2 órán;

LINNAEUSIG 187⁴/₅. téli félév 2 órán; a jelenkorig 187⁵/₆. téli félév 2 órán.

A növények mozgás szerveiről 187⁶/₇. téli félév 1 órán.

Nyilvános (u. n. publicum) előadásokat tartott:

187³/₃. téli féléven át gyakorlatok voltak ingyen.

187³/₄. nyarán A növénytant Magyarországon, a nagy-szombati egyetem újjászervezése óta, 1 órán.

187⁵/₆. téli félév. A magyar birodalom növényföldrajzi viszonyai 1 órán.

187⁶/₇. nyarán. Válogatott fejezetek a növénytant köréből. 1 órán.

A követk. táblázat könnyebb áttekintést nyújt a hallgatók száma fölött:

T a n t á r g y	Hallgatók száma félévenként											
	187 ² / ₃ .		187 ³ / ₄ .		187 ⁴ / ₅ .		187 ⁵ / ₆ .		187 ⁶ / ₇ .		ÖSSZESEN	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.		
Növénybonc-, fejlődés- és élettan	25	.	35	.	38	.	.	57	.	46	.	201
Növényidom- és rendszer-tan	.	23	.	36	.	35	.	60	.	46	.	200
Növénytani conversatorium	.	7	7	6	6	.	.	.	.	.	.	26
Növénytant története stb	.	.	6	.	13	.	.	16	.	.	.	35
Növénytant tört. Magyarországon stb.	.	.	.	8	.	.	.	.	.	.	.	8
Általános alaktan stb.	.	.	.	.	13	.	.	.	.	.	.	13
A magy. bir. növény-földrajzi viszonyai	.	.	.	.	.	.	.	18	.	.	.	18
A növények mozgásszerveiről	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14	.	14
Válogatott fejezetek stb.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	19	.	19
Növénytani dolgozói gyakorlatok	12	6	8	18	19	21	18	24	15	14	155	155
összesen	37	36	56	68	89	56	109	84	75	79	689	689

III. Megbízatások. Irodalmi működés. A tanár 1873-ban a földmivelés-, ipar- és keresk. minister urtól (gybehívott rozda-enquete tagja volt, 1874-ben pedig a Florenceben tartott nemzetközi virágkiállítás jurorjai köze meghívott, és ott a XII-ik juror osztály titkárául választatván, osztályának munkálataiban nagy részt vett, ugy szintén felszólalt az ugyanakkor Firenzében tartott botanikai congressus alkalmával — melynek szintén tagja volt — az u. n. zuzmókérdés tárgyalásakor; felszólalása megjelent az: az Atti del congresso botanico tenuto a Firenze (1874) ben. Irodalmilag is működött a tanár, közleményei némileg az állásával összekötött kötelezettségek következményei, mint az évi jelentések az erdélyi muzeum növénytani osztályának állapotáról. Résziint apróbb közlemények a kolozsvári növénytani intézetből, melyek az Erdélyi Muzeumban voltak jelezve, azonkívül egyet s más kiadott a Botanische Zeitung, Flora, Österr. botanische Zeitschrift és Niederländisches Archiv für Zoologie-ban. 1877-ben megalapította a Magyar Növénytani Lapokat, megkísértvén egy természettudományi ág számára specialis szaklapot kiadni, az eddigi eredmények nem adtak okot arra, hogy a némi áldozatokkal összekötött vállalat megindítását sajnálja. Azonkívül irtak még a két tanársegéd, egyes hallgatók (mely utóbbiak dolgozatai szintén részben ki vannak, részben ki lesznek nyomtatva), és az egyetemi főkertész a tanár utasítása szerint elkészítette, a növénykert tervét, mely autografiáltatott.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Commemorazione del Prof. Commendatore ROBERTO DE VISIANI letta nell' aula magna della R. università di Padova li 19 Maggio 1878 dal Professore GIOVANNI CANESTRINI. Padova Tipografia alla Minerva 1878 36 p. 8r.

18] Ezen emlékbeszéd DE VISIANI sikerült arcképével van diszítve. A leginkább tények felsorolására szorítkozó beszéd függelékét képezi V. összes dolgozatainak felsorolása; ebben több olyan van fel- említve, mely a MNL, II. 65. sk. 1. közölt rövid megemlékezésben hiányzik és melyet itt ezennel pótlunk: Introduzione allo studio dei vegetali di NICOLO JAQUIN tradotta, illustrata ed accresciuta. Padova tip. della Minervá 1824. — Intorno alla *Satureja hyssoifolia* Lettera al cav. ANT. BERTOLONI Venezia 1840. — Della vitae degli scritti di FRANCESCO BONAFEDE Padova coi tipi del Seminario 1845. — Parole indirizzate alla Società promotrice del Giardinaggio in Padova ibid. 1847. — Delle benemerenze dei Veneti nella Botanica. Discorso Venezia 1854. — Sulla Riunione scientifica di Vienna. Let-

tera al prof. A. MASSALONGO. Verona-Milano, stab. Civelli 1856. — Notizie intorno alla vita ed agli scritti di PIETRO ARDUINO Padova 1857. — Sopra l'*acanto* degli scrittori greci e latini. Studi critici. Venezia 1858. — Catalogo delle piante fanerogame indigene delle provincie veneti, aggiuntevi le esotiche più generalmente coltivate per utilità o per ornamento. Venezia 1858. — Piante fossili della Dalmazia, raccolte ed illustrate. Con 6 tav. Venezia 1858. — Di alcuni generi di piante fossili. Con 3 tav. Venezia 1875. — PARLATOREVEL Esposizione di Orticoltura di Pietroburgo. Relazione al R. Ministero di Agricoltura, Industria e Commercio Firenze 1869.

Degli Sclerenchimi nelle *Gesneriacee*, nelle *Cyrtandracee* ed in qualche altra famiglia nota del Socio ecc. N. PEPICINO. [Estr. dal Rendiconto della R. Acc. delle Scienze fisiche ecc. di Napoli 1879. Fasc. 2°] 3 p. 4°.

19] A vizsgált *Gesneriaceak* és *Cyrtandraceak* kérgében a sclerenchymák mint csomócskák vannak elszórva, ezek számra nézve gyarapodnak a csomók (nodia) felé; a bélrész csomóiban egy vagy több sclerenchymatikus réteg látható, a többi bélrészben pedig sclerenchymatikus csomócskák vannak elszórva. Az *Acanthaceáknál* valóóságos sclerenchymelemek hiányoznak.

Die Farben der Blüthen in ihrer jetzigen Variation und früheren Entwicklung von DR. FRIEDRICH HILDEBRAND, Professor der Botanik an der Universität zu Freiburg i. B. Leipzig W. Engelmann 1879. 83 p. 8°.

20] Mire valók a virágok szinei, azt újabb időben mindenki tudja, ezeknek változásával és előbbi fejlődésével foglalkozik H. ezen igen érdekes dolgozatában. H. fájtalja, hogy floristikai kézikönyvekben igen hiányosak és gyakran megbizhatlanok az adatok a virágok szineiről, az igaz, hogy a determinatióuál erre ritkán fektetünk suyt, de mindazonáltal ajánlanánk honi floristáinknak is, ha a virágok szineire ügyelének és azokat esetleg az etiquettekre is feljegyeznék.

Deutsche Excursions-Flora. Die Pflanzen des deutschen Reichs und Deutsch-Oesterreichs nördlich der Alpen mit Einschluss der Nutzpflanzen und Zierhölzer tabellarisch und geographisch bearbeitet von CARL F. W. JESSEN, Dr med. et phil., Professor der Botanik. Mit 34. Original-Holzschnitten, 320 verschiedene Zeichnungen

enthaltend, geschnitten von Ad. Closs, Stuttgart. Hannover Verlag von Philipp Cohen 1879. X. [32]. 711. pp.

21] Egy igen különös könyv, mely nálunk bizonyosan nem pótol hiányt. Szerző bizarr nézeteiről már régóta ismeretes és a könyv tendenciájának bemutatása érdekében, két tényt akarok felemlíteni, a melyek közül az egyik igen különös, a másik legalább is igen csinos. „Az autorneveknek kevés az értéke a német növényeknél, mert azoknak LINNÉ szerint azt kell mutatni, hol lett a faj vagy a nem először kielégítően leírva, ezeknek mint a botanikusoknak dicsőságcarnokának kiaknázása gonosz visszaélés“ (VI, VII l.). De azért vannak ám JESSENTŐL is elnevezett fajok felemlítve. — A ritkább növények mellett kicsiny mappák vannak, Németországnek mappája idealison hat egyenközü vonás által van jelezve, minden vonáson négy pont fér el, csak az elsön van három és az utolsön fenn egy pont. Az első vonáson levő első pont Hollandiának felelne meg, a 2. a porosz Rajnartományt, a 3. a közép rajnait, a 4. a délrajnait jelzi. Így már most a mappácska vonásain egyes pontok által könnyen felismerhető, mely tartományokban jó elő az illető ritka növény.

P. F. CÜRIE 's Anleitung die im mittleren und nördlichen Deutschland wildwachsenden und angebaute Pflanzen auf eine leichte und sichere Weise durch eigene Untersuchung zu bestimmen. Dreizehnte verbesserte Auflage. Unter Zugrundelegung der Bearbeitung von AUGUST LÜBEN weiland Seminardirector in Bremen fortgeführt von Professor D. FRANZ BUCHENAU Director der Realschule beim Doventhor zu Bremen. Mit 233 Holzschnitten. 1878. J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung VIII. 440 p. 8°.

22] BUCHENAU mint morpholog, monograph és florista igen jó hírnévnek örvend és azonkívül a német tanfériak legügyesebbjei közé tartozik, hogy ilyen körülmények között mindenki a legnagyobb elégtellessel fogja a jó öreg „Cürie“ átdolgozását kézhez venni, arról meg vagyunk győződve. Habár a könyv egy oly floraterületre vonatkozik, a melyben sok honi növényünk hiányzik, mégis azt hiszik, hogy az azok kezében, kiknek a növények meghatározása érdekében útbaigazitásokat kell adni, igen jól fog szolgálni. Egy 42 lapra menő bevezetés röviden adja az újabb morphologia alapvonalait és ehez lettek azután a diagnosisok alkalmazva. Ezen kiadás genuskulcsa még a LINNÉ rendszerében van csoportosítva, B. inkább hajlandó lett volna ezt a természetes rendszerben elhelyezni, de miután lehetnek tanárok, kik azt inkább így akarják, azt egyelőre meghagyta, de felkéri a tanfériákat, hogy ezen iránybani ohajukat vele közöljék. Jól kiválasztott fametszetek a könyv hasznavehetőségét nagyban emelik. A csinos ki-

állítású és alkalmasan bekötött zsebkönyv ára olcsó (négy marka) és e miatt talán olyanok is megveszik a könyvet, kiknek könyvtárában már több növénymeghatározási könyv található.

Der allgemeine landwirtschaftliche Pflanzenbau von FRIEDR. HABERLANDT Professor an der k. k. Hochschule für Bodencultur in Wien. Nach dem Tode des Verfasser's herausgegeben von Prof. W. HECKE I—V Lieferung. Wien 1878, 1879. 400 l. 8r.

23] Az előttünk levő füzetek tartalma I. Der Same (p. 1—138) II. Die Pflanze und ihr Wachsthum (p. 139—296) III. Das Klima (p. 297—362) IV. Der Boden (p. 363—). A mű igen érdekes és ha a gazdák azt a gazdasági irodalom legnevezetesebb termékei közé sorozzák, teljesen osztyjuk nézeteiket, mindazonáltal nem titkolhatjuk el nézetünket, hogy H. műve tisztán növénytani szempontból nem állítható oly magas polcra és a műnek több helyén meglátszik az utolsó gondosabb csiszolás hiánya, mit szerző mindenestre eszközöl, ha életben marad.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin. Marc. 18. al. ASCHERSON „Eine bereits seit einem halben Jahrhundert¹⁾ veröffentlichte, aber unbeachtet gebliebene Angabe des dänischen Reisenden P. THONNING über die Wirkung der Frucht von *Sideroxylon dulcificum* (*Bumelia* SCHUM.) A. DC. auf die Geschmacksnerven“ (p. 30). Ezen cserjés *Sapotacea* kb. egres nagyságú csontárját a benszülöttek „Tahmi“-nak nevezik, ennek gyümölcsüsa igen vékony és majdnem íznélküli; de a különös az, hogy ha egy pár ilyen csontárt az ember megevett és azután valami savanyút eszik, a savanyú édesízűnek ízlik, így a citrom íze olyan mint a narancsé, az eceté mint az édes boré. Ezt tudják a pálmaborárulónők is, kik hogy az úton meg-savanyodott portékájukat kedveltebbé tegyék, „Tahmi“-gyümölcsöket adnak az ivóknak, s így azokat a savanyú borral is lerészegítik. A. még felemlíti, hogy neki a narancshéj rágása után, a tiszta ivóvíz sós ízűnek ízlik. (SB.n.F.)

HALÁLOZÁSOK.

WILHELM SCHIMPER [*Schimpera* STREUD. et HOCHST. *Crucifera*]
* 1805. Mannheim, az 1867-b. elhal. híres morpholog KARL FRIED-

¹⁾ K. Danske Vidensk. Selsk. Naturv. og Math. Afh. III. (1828) p. 151.

RICH SCH. öcsese, † Adoab. (Afrikában) 1878. októberhavában. Az évszázad első felében annyira kedvelt növénytani utazási egyesület részéről 1831. Délfranciaországba és Algivba lett küldve, honnan egy átszenvedett hagymáz után visszatért Európába. 1834. ugyanazon társulat megbizta, hogy Aegyptusban gyűjtsön növényeket, 1835-ben nagy viszontagságokkal küzdve, elérkezett a Szinai hegyig és átkutatta a Szinai hegyet és Szinai félszigetet, a fényes gyűjtési eredmények következtében az említett egyesület biztatta, hogy az akkor még kevéssé ismert Abysziniaig hasson. 1837. januárhavában Massauaba érkezett, honnan roppant nehézségek leküzdése után Adoába jutott, itt UBIE Tygré KIRÁLYA jól fogadta és pártfogása alá vette. 1837—1840-ig átkutatta Abysziniát. 1840. vissza akart utazni Európába, de a nehéz és hosszú út annyira elfárasztotta, hogy azon megbetegedett és így ismét UBIE KIRÁLYHOZ visszatért, ki az Anticsotartományal megajándékozta. Így maradt S. a távol Afrikában, hol egy Abysziniai leányt vett nőül. De a kormányzás mellett is folytatta tudományos kutatásait és gyűjtéseit. 1851—1854. a Párisi Jardin des plantes megbízásából nagy gyűjtéseket eszközölt. Később tartományát elveszté és az Európában is ismeretessé vált THEODOROS KIRÁLYTÓL családjával együtt fogságba ejtetett és Magdalában maradt, míg ezen vár az angoloknak átadatott, azon idő óta meglehetősen sanyarú viszonyok közepette tengődött Adoaban, hol leginkább geológiai gyűjtésekkel és egy geológiai mappa kidolgozásával volt elfoglalva. Jól praeparalt és terjedelmes etiquettekkel jelzett növényei igen fontos adalékot nyújtanak az általa átvizsgált országok ismeretéhez. Nagyobb gyűjteményei találhatók Karlsrube, Freiburg i. Br., Stuttgart és különösen Paris és Strassburgban. (BZ.)

SOLRÉSZ JÁNOS a sárospataki ref. főiskola r. orvosa, népszerű orvoson és természetrajz nyug. rendes tanára, * 1809. nov. 2. Csáton † 1879. márc. 6. Visón. S. számos természettudományi tankönyv és több növénytan írója.

HEINRICH WILHELM BUEK [*Buekia* NRES *Cyperacea*] gyakorló orvos Hamburgban, hol 1796. ápr. 10. szül. † u. o. 1879. febr. 10. Leginkább ismeretes a DE CANDOLLE Prodrómusához készített négykötetes indexe által, melynek egyik kötetének kézírata elégett, úgy hogy a szerző azt még egyszer összeállította. (BZ.)

HEINRICH GOTTLIEB LUDWIG REICHENSACH [*Reichenbachia* SPRENG. *Nyctaginacea*.] * Lipszéb. 1793. jan. 8. † Drezdáb. 1879. márc. 17. Már 1815. magán-, 1818-b. rk. tanár a lipcsei egyetemen, 1820. Drézdában, hol mint az orvossebészeti akadémia, a természetrajzi múzeum és az általa alapított növénykert igazgatója működött, 1874. nyugalomba lépett, de a növénykert igazgatásától csak a halál mozdította el. A legtermékenyebb régibb botanikus írók egyike, ki a termé-

szet-bölcseleti korszakban működven, egy a kor azon áramlatainak megfelelő természetes növényrendszert is állított fel. Habár fajfelfogása nagyon laza volt, mégis sok a leíró növénytanra vonatkozó maradandó becsü dolgozatot irt. Régebb botanikusainkkal, így nevezetesen HEUFFEL, WIERZBICKI, LANG, SADLER és másokkal összeköttetésben volt és ezektől sok adat van mind a Flora germanica excursoria (Lipsiae 1830—1832), mint az Icones Florae germanicae (XXII. köt. Lipsiae 1834—) nagy diszműben, melynek kidolgozásában a 11. kötettől kezdve, a híres orchideolog G. REICHENBACH nagy mértékben részt vett. Óhajtható, hogy a még hátralevő pár kötet is bevégeztetnék. REICHENBACH a hatvanas években hazánkban is megfordult, (az 1863. júl. 20. elhalálozott) gróf ZICHY JÁNOSNÁL (ki egykor DORNERREL a WALDSTEIN és KITAIBEL-féle diszművét folytatni akarta). Élete utolsó éveiben a *Scleranthus*okkal foglalkozott és számtalan új nevet proponált anélkül, hogy az indokolásúl szükséges diagnosiseket is közölte volna.

KITÜNTETÉSEK.

AGOSTINO TODARO a növénytan tanára a Palermói egyetemen, Olaszország senatorai közé lett felvéve.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KINEVEZÉSEK.

Az Edinburgi növénytani tanszékre DR ALEXANDER DICKSON, ki eddig a Glasgowi egyetemen működött mint tanár, lett meghíva.

SZEMÉLYI HIREK.

G. BERTHOLD növénytani segéd lett a Nápolyi állattani állomásnál, P. FALKENBERG az eddigi segéd visszament Göttingenbe, hol tovább mint docens működni fog. — H. RODEWALD segéd lett a Göttingai növényélettani intézet mellett.

KÉRELEM.

Kérem azon botanikusokat, kik oly vidékeken laknak, hol *Syringák* vaden teremnek, sziveskedjenek azokat a most közeledő virágzás alkalmával gyűjteni és nekem megküldeni, minden alaki eltérést kérnék tekintetbe venni és mindegyikből kérnék vagy tíz példányt gyűjteni, kívánatos lenne, hogy az illető bekrok megjelöltessenek. Minden az előjöveteleire sat. vonatkozó jegyzetet köszönettel veszek. Az illető növényesomagok vitelbérét szívesen fogom viselni.